

Riera, Gutiérrez y asociados después de FECSA

1994

Publicado en: AB Arquitectes de Barcelona, nº 45, Colegio de Arquitectos de Cataluña, Barcelona, octubre 1994.

Un barceloní, pre-bimil·lenari *com cal* (ara), que baixi des de la zona alta cap al Port Vell promès, què troba pel seu atapeït camí? Que la ciutat està envaïda d'una pseudo-moda que fa furor: l'anomenat vidre estructural (o sistemes assimilats) vesteix de manera exclusiva tot edifici que es preui. No obstant, essent el material que millor encarna el *menys és més*, per què fa tant de fàstic? (I no és només per la quantitat de construccions recobertes de vidre que s'arriben a comptabilitzar). És que fins i tot amb el que resulta tectònicament més coherent es poden cometre faltes de rigor, i fins i tot *horterades*, que es magnifiquen per l'enorme volum construït que aquestes edificacions solen tenir. Així, prismes de lloable vocació purista s'aixequen amb les seves arestes horriblement romes, o amb detalls postmoderns passadíssims, combinacions de vidres de colors més que dubtosos, quan no amb estultes entregues al terra, i pitjors al cel... Però de sobte, arribant gairebé a Colom, tres xemeneies emergeixen com un triple signe d'exclamació contra tot això, envoltades de descarnades retícules *sense títol*, que determinen seccions i interespais carregadíssims d'una tensió inquietant; com gegantines piles d'alt voltatge, infinitament juntes però condemnades a no poder-se tocar mai, polaritzant l'atenció de tot el que fuig d'una Barcelona que podia haver estat de *crystal puro* i s'ha quedat en un *puro de cristal*¹.

Es tracta de la recent avarada seu central de FECSA, autèntica nau capitana de l'estudi integrat per Pere Riera, Josep Maria Gutiérrez, Josep Sotorres i Montserrat Batlle: "a nivell conceptual, ara tenim al despatx un *abans de FECSA i després de FECSA*. El que hem après de concepte aquí, el que hem patit, el que ens hem envellit, es notarà... i ja es nota a la nostra feina. Una obra així és com un aprenentatge accelerat. Era un repte fort acostar-se a les tres xemeneies." En realitat, l'*abans de FECSA i després de FECSA* ja és per tota ~~Barcelona, rotund cop de puny~~ a la taula (i serveixin aquestes línies de públic acte de

¹ Fins i tot la *Real Academia* recull com a segona acepció de "*puro* (...)" 2. *Que procede con desinterés...*"

Per exemple, "vaja *puro* de Bimil·lenari..."

desgreuge, per a pal·liar que no s'incloués a la llarga llista de mencions dels FAD'93). Per altra banda, també crida l'atenció que figuri entre els artífexs d'aquest edifici el mateix Giorgio De Chirico com a col·laborador: "això no és una *boutade* cultural. Va ésser un procés terriblement conscient a l'hora de començar el projecte. I el vam agafar no només perquè ens agrada la seva pintura metafísica, sinó perquè curiosament és coetani de quan es va inaugurar la central de carbó de FECSA. Existeix una associació entre els seus quadres i les xemeneies, els fums... La seva pintura és una interpretació de tot un món que hi ha al darrere, i és molt vàlid basar-se en aquesta interpretació d'un altre. Nosaltres treballem força conceptualment, i ens va servir com a guia, sobretot quan projectant et perds. Així, treballàvem amb De Chirico com un company més, mirant i meditant les pintures, i discutint-les, i llegint textos seus, i el rendiment que vam tenir va ser espectacular. Amb el parc que ara estem fent davant de FECSA s'entendrà molt més aquesta relació amb De Chirico, amb les seves atmosferes tan especials, que precisament ja vam intuir en arribar per primera vegada a veure l'obra, abans d'iniciar el projecte.

A nosaltres ens interessa molt l'atmosfera que s'obté al final, que és quelcom no tangible, que depèn d'una llum, d'un color, d'una geometria, no saps ben bé de què, d'una suma de coses, que és precisament el que a la pintura de De Chirico trobes. L'atmosfera que obté als seus quadres t'aixeca un pam de terra. Abans, en el projecte per al restaurant El Gran Colmado era un mica el mateix, aconseguir una atmosfera (el celler, la cuina, el restaurant, etc.) a través d'una sèrie d'elements que era una interpretació bastant assimilable a la pintura cubista; hi havia un cert emparentament del pictòric, o d'una reflexió pictòrica, influent en el projecte."

L'extraordinari no és que es prengui De Chirico com a inspirador d'una obra, ja que des de Hans Hollein a Aldo Rossi aquest ja ha estat generosa font de suggeriments. El més curiós és que això passi a Barcelona, on s'ha arrasat amb tots aquests tipus de metodologies...

"Abans no ho havíem fet mai, de treballar amb un nom concret, amb una pintura concreta; però el que sí que és cert és que treballem molt amb analogies, o sigui, amb l'experiència i la memòria que un té de les coses, de moments lluminosos. El problema difícil és el traspàs del

que de la infantesa t'ha agradat i t'ha donat felicitat a la cultura apresada pels llibres, al Moviment Modern. S'ha de realitzar aquí una síntesi, que és difícil però que ens interessa molt.

Pero, compte! Nosaltres reivindicuem la constructivitat, alhora que reivindicuem que la vida és molt ampla com a font inspiradora. I no cal confondre el discurs artístic amb el discurs arquitectònic; el discurs ideològic amb el discurs constructiu; s'ha de ser precís en cada cas. L'arquitectura és un discurs construïble, i com a discurs és una idea cultural important, que s'ha de entendre, però no és només una explicació poètica, sinó que s'ha de construir. Ésser arquitecte ja és molt; complicadíssim; i si a més a més -com diuen Herzog & De Meuron- es troben que els edificis són artístics és perquè són molt arquitectònics. Col·locar una estructura és una feina duríssima però molt important, molt més que fer un acabat bonic, i aquest camí ens interessa molt, o sigui, assumir el que és l'arquitectura en si mateixa.

Per exemple, junt amb De Chirico hi ha una altra línia inspiradora a FECSA, una analogia amb les grans estructures industrials de les cimenteres, com una mena de bastida de formigó. I amb això vam començar una sèrie de reflexions entorn al joc de la pell i l'estructura, que és un gran tema d'arquitectura; el que és l'estructura suportant i l'estructura tancant; consideracions que ara hem aplicat també a una casa per a Amèrica Sánchez, i que tot i essent coses tan de base a l'arquitectura s'obliden moltíssim."

I quelcom més sobre el vostre despatx? "Vam començar al 82; després, dos o tres anys més tard, s'hi va afegir en Pep, i al 86 la Montse; i així fins ara... Cadascú té un paper més o menys específic, una responsabilitat molt gran en una part del procés de producció arquitectònica, però cada setmana discutim la globalitat del projecte entre tots. Això fa que a vegades sigui difícil avançar, té el perill de la pèrdua de frescor de la idea, però té l'immens avantatge del rigor tremend que dona haver de passar per diversos sedassos; i en fer-ho així, entre els quatre, si passa l'examen de tots, el producte té una certa garantia. Sempre es funciona des de la parcialitat d'una certa especialització, però des de la permanent

globalització dels problemes quant a equip, en el qual fa falta el punt de vista de cada un dels seus components; entre els quatre ho sabem tot, i no ens cal anar a cap especialista (amb excepcions, és clar). I això que en les millors èpoques erem fins a 24, i ara som 8." (La crisi). "Teníem dos pisos i ara ens hem concentrat en un. Ho hem llençat tot." I l'armari de les mostres de materials? "Fora..." Revistes? "No en llegim. Bé, quasi..." Els records, les fotos, els fetitxes? "Al calaix..." Què ha quedat? Gairebé una protesta, un estudi (sense *dissenyitis*, per suposat) net, blanc, clar, amb ordre pulcre, racional... com les obres que projecten: despatx i obres, tots -al cap i a la fi- afavorits per una crisi que no és tal (en definitiva, les crisis serveixen per a un procés -extern primer i interioritzat després- de restricció, de reducció tremendament facilitada per les condicions conjunturals), que ha depurat les coses fins a arribar a FECSA: feliç crisi! Mentrestant, al despatx, el telèfon-fax-contestador, l'ordinador, el plotter i la fotocopiadora *se le supone*; i la nevera?

Alberto T. Estévez, arquitecte